

Nr 89.

Ankom till riksdagens kansli den 13 maj 1937 kl. 2 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående återbetalning genom förbättringsarbete av vissa stödlån åt jordbrukare.

(2:a avd.)

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 365, av herr *Olsson* i Staxäng *m. fl.* har hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att de stödlåntagare, vilka tidigare icke erhållit tillstånd att återbetala dem beviljade stödlån medelst utförande av förbättringsarbete, snarast måtte beredas tillfälle därtill.

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för motionen, får utskottet hänvisa till denna.

Över motionen har utskottet i vederbörlig ordning införskaffat utlåtande från centralnämnden för ackordslåneärenden *m. m.*, som i tillämpliga delar åberopat innehållet uti nämndens skrivelse den 18 mars 1937 till chefen för jordbruksdepartementet angående åtskilliga frågor om återbetalning av stödlån.

Vid 1932, 1933 och 1934 års riksdagar hava anvisats anslag för utlämnande av ackords- och stödlån till jordbrukare, vilka på grund av rådande jordbrukskris kommit i ekonomiska svårigheter och varit i trängande behov av ekonomiskt bistånd. För ifrågavarande låneverksamhet hava gällt de bestämmelser, som meddelats i kungörelserna nr 366/1932, 135/1933, 54/1934 och 97/1935. Sedan vid 1935 års riksdag fattats beslut om en omläggning av låneverksamheten (prop. nr 187; r. skr. nr 244) — innebärande bland annat en fortsatt anslagsanvisning för utlämnande av ackordslån men ett övergivande av stödlånesystemet — har den 7 juni 1935 utfärdats kungörelse (nr 277) om lån till jordbrukare för genomförande av ackord *m. m.* I kungörelsen, som trätt i kraft den 1 juli 1935, har vidtagits viss ändring genom kungörelsen nr 102/1936. Av de i ämnet gällande bestämmelserna må här endast erinras om följande.

Genom kungörelsen den 5 april 1935, nr 97, vilken föranleddes av riksdagens skrivelse nr 96 samma år, förordnade Kungl. Maj:t följande.

1. Jordbrukare, som erhållit stödlån enligt någon av kungörelserna om ackordslån och stödlån till jordbrukare den 30 juni 1932 (nr 366), den 21 april 1933 (nr 135) samt den 23 mars 1934 (nr 54) och som skall helt eller delvis kontant återbetala lånet men ännu icke fullgjort sådan återbetalning,

må under iakttagande av vad nedan stadgas av vederbörande låuenämnd medgivas att i stället utföra förbättringsarbete å den av låntagaren brukade fastigheten till ett mot det oguldna beloppet svarande värde.

2. Medgivande, som under 1 avses, må lämnas allenast under förutsättning,

att låntagaren finnes förtjänt och på grund av sina ekonomiska förhållanden i behov därav,

att det oguldna beloppet icke understiger etthundra kronor, samt

att ansökan om medgivandet jämte plan och kostnadsberäkning för tilltänkt förbättringsarbete ingives till vederbörande lånenämnd före den 15 juni 1935.

3. I övrigt skall beträffande medgivande, som här avses, iakttagas,

att, i fråga om lån som beviljats enligt kungörelsen den 30 juni 1932, medgivandet icke må avse högre belopp än att detta jämte belopp, vilket enligt tidigare beslut skall anses guldets genom förbättringsarbete, icke överstiger sjuhundrafemtio kronor,

att den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara slutfört, icke utsträcker sig utöver två år från medgivandets lämnande, samt

att beträffande förbättringsarbetet i övrigt skola lända till efterrättelse de i förenämnda kungörelse den 23 mars 1934 angående sådant arbete meddelade bestämmelserna.

Med de nu väckta motionerna avses att bereda de jordbrukare, som fortfarande ha att kontant återbetala stödlån, ny ansökningstid för att erhålla medgivande att i stället återbetala dylikt lån genom utförande av förbättringsarbete.

Centralnämnden har i omförmälda skrivelse anfört följande i föreliggande fråga.

»Av 67,979 låntagare har det helt övervägande antalet, eller 61,471 st., erhållit medgivande att till fullo återbetala lånen genom utförande av förbättringsarbete. Av återstående låntagare, 6,508 st., ha flertalet, eller 4,045 st., att gälda en del av resp. lånebelopp kontant och en del genom förbättringsarbete. Större delen av sistnämnda grupp återfinnes bland 1932 års låntagare, vilket till stor del förklaras därutav att enligt då gällande lånekungörelse lån kunde beviljas upp till 1,500 kronor medan däremot medgivande att gälda lånet genom förbättringsarbete icke kunde avse högre belopp än 750 kronor. Endast 2,463 låntagare, eller cirka $3\frac{1}{2}$ % ha att gälda hela lånen kontant. Över hälften av dessa låntagare redovisas inom ett fåtal län, nämligen Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Skaraborgs, Värmlands och Gävleborgs län. Av hela det för utlämnande av stödlån disponerade beloppet, 27,959,802 kronor 5 öre, skall endast 2,314,354 kronor 88 öre, eller drygt 8 %, återbetalas kontant.

Det är alltså, såsom av ovanstående framgår, med avseende på såväl antalet låntagare som lånebeloppens storlek i relativt ringa utsträckning, som skyldighet att kontant återbetala stödlån föreligger. Man kan emellerid icke antaga att alla de, för vilka skyldigheten att kontant gälda lånen alltjämt kvarstår, verkligen föredraga kontantbetalningen framför en återbetalning genom förbättringsarbete. Även om detta i enstaka fall kan tänkas vara förhållandet, är anledningen till att förbättringsarbeten icke föreskrivits för nu avsedda kategori av låntagare säkerligen oftast att söka i andra omständigheter. Främst kan därvid nämnas dels låntagarnas oföretagsamhet och bristande förtrogenhet med gällande bestämmelser om förbättringsarbetenas art och omfattning i förening med den ganska skiftande tillämpningen av dessa

bestämmelser inom olika län. Den härövan lämnade statistiska redogörelsen samt centralnämndens erfarenheter i övrigt ger otvivelaktigt stöd för antagandet att ärenden av hithörande art inom vissa lånenämnder behandlats mera rigoröst än inom andra särskilt beträffande materialbestämmelserna.

Stödlåntagarna utgöras genomgående av jordbrukare med svag ekonomi och små resurser. För flertalet gäller att de endast med svårighet äro i stånd att fullgöra föreskrivna betalningar å stödlånen. I en del fall skulle indrivning av lånen säkerligen för låntagarna medföra sådant men, t. ex. i händelse fastighet eller inventarier utmättes, att deras möjligheter att i fortsättningen reda sig väsentligen minskades. Härigenom skulle ju syftet med stödlånet förfelas. Behov av att även för nu kvarstående kontantbetalare bereda möjlighet till lånens gäldande medelst förbättringsarbete anser centralnämnden för sin del föreligga. Hårtill kommer att återbetalning genom förbättringsarbete torde vara den enklaste och för statens myndigheter minst arbetskrävande formen för stödlånens avveckling, en synpunkt som då det ju gäller ett stort antal lån på små belopp förtjänar visst beaktande. Slutligen läser det stå i god överensstämmelse med det statens intresse för förbättringar å mindre jordbruk, som tagit sig uttryck i bidrag till desammas utförande, att genom medgivande till återbetalning av stödlån medelst förbättringsarbete på ett enkelt sätt föranleda dylika förbättringar. Arbeten, lämpliga att godtagas, såsom betalning av lånen, torde så gott som alltid erbjuda sig på de fastigheter varom nu är fråga.

Under återopande av vad sålunda anförts tillstyrker centralnämnden att tillfälle ytterligare beredes de stödlåntagare, vilka hava att helt eller delvis kontant gälda lånen, att inkomma med ansökningar om lånens gäldande genom förbättringsarbete, samt att kungörelse i ämnet utfärdas av Kungl. Maj:t i huvudsaklig överensstämmelse med härvid fogade förslag. Förslaget ansluter sig till tidigare tillämpad motsvarande kungörelse nr 97/1935. På vissa viktiga punkter innefattar dock förslaget avvikelser från förut gällande principer. Sålunda bör enligt centralnämndens mening i fråga om lån enligt 1932 års kungörelse medgivande till förbättringsarbete kunna lämnas jämväl för återbetalning av lånebelopp överstigande 750 kronor. Om, såsom centralnämnden anser troligt, svårigheter komma att yppa sig vid utkrävandet av låntagarnas betalningsskyldighet, synes såväl denna omständighet som den eftersträfvade enkelheten och smidigheten vid lånens avveckling tala för att den i 1932 års lånekungörelse satta gränsen för återbetalning genom förbättringsarbete icke vidare bibehålles. Vidare synes det centralnämnden önskvärt att tidigare gällande bestämmelser rörande förbättringsarbetenas art och omfattning uppmjukas på sådant sätt, att föreslagna arbeten i viss utsträckning kunna godtagas även om låntagaren för deras utförande nödgas vidkännas kontanta utlägg utöver förut gällande maximum i detta avseende eller arbetets omfattning överstiger lånebeloppet. Sådana arbeten böra kunna godtagas om såsom fallet ofta är, det föreslagna arbetet är för jordbruksdriften nödvändigt och under alla förhållanden inom den närmaste tiden måste komma till utförande. Det bör överlämnas åt lånenämnderna att med hänsyn till föreliggande omständigheter pröva huruvida ett arbete, för vilket erfordras material till över 100 kronors kostnad eller som till värde och omfattning överstiger lånebeloppet, i dylika fall det oaktat bör godkännas till gäldande av stödlån. Låntagarens egna uppgifter om arbetets trängande beskaffenhet böra därvid icke i och för sig tillmätas avgörande betydelse. — Redan utförda arbeten böra däremot icke godtagas, utan fordringen å att arbetet skall utföras enligt i förväg uppgjord och godkänd plan med kostnadsberäkning upprätthålles.

Enligt föreskrift i 1935 års kungörelse (nr 97) kunde medgivande till lå-

nets återbetalning genom förbättringsarbete lämnas endast under förutsättning bland annat att det för återbetalning genom sådant arbete avsedda beloppet icke understeg 100 kronor. Denna begränsning av möjligheterna till lånets gäldande genom arbete är i viss mån ägnad att motverka de önskemål, vilka enligt vad centralnämnden härovan anförut ligga till grund för förslaget i dess helhet. Centralnämnden har därför ansett någon föreskrift av motsvarande innebörd icke böra upptagas i den nya kungörelsen, om sådan kommer till stånd.

Medgivande att gälda stödlån genom förbättringsarbete bör icke få avse till betalning förfallen (gulden eller ogulden) del av lånet. De restförda låntagarna böra icke i förvarande avseende komma i en bättre ställning än de, som i behörig ordning erlagt förfallna belopp. — Den tid, inom vilken ansökningar av ifrågavarande slag böra till vederbörande lånenämnder inkomma, bör ej tillmätas alltför knappt. En tid av minst fyra månader efter det att kungörelse i ämnet träder i kraft vill centralnämnden för sin del förorda.»

Centralnämndens åberopade kungörelseförslag är av följande lydelse.

“F ö r s l a g

till kungörelse om återbetalning av stödlån genom förbättringsarbete.

1) Jordbrukare, som erhållit stödlån enligt någon av kungörelserna om ackordslån och stödlån till jordbrukare den 30 juni 1932 (nr 366), den 21 april 1933 (nr 135) samt den 23 mars 1934 (nr 54) och som skall helt eller delvis kontant återbetala lånet, må under iakttagande av vad nedan stadgas av vederbörande lånenämnd medgivas att i stället utföra förbättringsarbete å den av låntagaren brukade fastigheten.

2) Medgivande, som under 1) avses, må icke omfatta sådan del av stödlån, som, då ansökning därom inkommer till lånenämnden, är till betalning förfallen, och må lämnas allenast under förutsättning,

att låntagaren finnes förtjänt och på grund av sina ekonomiska förhållanden i behov därav, samt

att ansökan om medgivandet jämte plan och kostnadsberäkning för tilltänkt förbättringsarbete ingives till vederbörande lånenämnd före den 1 oktober 1937.

3) I övrigt skall beträffande medgivande, som här avses, iakttagas

att den tid, inom vilken förbättringsarbete skall vara slutfört, icke utsträcker utöver två år från medgivandets lämnande

att vid beräkningen av kostnaden för arbetet låntagaren, där särskilda omständigheter därtill föranleda, för redskap och material må tillgodoräknas jämväl högre belopp än 100 kronor, samt

att beträffande förbättringsarbetet i övrigt skola lända till efterrättelse de i förenämnda kungörelse den 23 mars 1934 angående sådant arbete meddelade bestämmelserna.»

I likhet med motionärerna och centralnämnden anser utskottet, att tillfälle ånyo bör beredas de jordbrukare, vilka ha att helt eller delvis kontant gälda erhållna stödlån, att efter ansökan i stället återbetala lånen genom utförande av förbättringsarbete. Utskottet hyser nämligen den uppfattningen, att möjlighet nu bör öppnas, varigenom denna hjälpverksamhet kan med

Utskottet.

det snaraste helt avvecklas. De närmare bestämmelser härutinnan, som centralnämnden föreslagit, synas taga sikte härpå och vara i övrigt välfunna. Utskottet tillstyrker sålunda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utfördande av kungörelse i ämnet i huvudsaklig överensstämmelse med centralnämndens förslag därtill.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må i anledning av motionen II: 365 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t med beaktande av vad utskottet här ovan anfört ville utfärda bestämmelser för tillgodoseende av det i motionen angivna syftet.

Stockholm den 13 maj 1937.

På jordbruksutskottets vägnar:

C. J. JOHANSSON.

Närvarande: se utlåtande nr 86.